

UNIVERSITATEA DIN CRAIOVA

FACULTATEA DE ȘTIINȚE SOCIALE

SCOALA DOCTORALA DE ȘTIINȚE SOCIALE ȘI UMANISTE

DOMENIUL: SOCIOLOGIE

COMUNICAREA ÎN DIPLOMAȚIE

REZUMAT

Conducător științific:

Prof.univ.dr. Adrian GORUN

Doctorand:

Theodora Magdalena MIRCEA

2016

CUPRINS

I. INTRODUCERE: ROLUL ȘI IMPORTANȚA COMUNICĂRII ÎN MEDIUL DIPLOMATIC.....	p. 6
1. Actualitatea temei, implicații și semnificații noi.....	p. 6
2. Considerente specifice și implicații particulare ale temei pentru diplomația României.....	p. 6
3. Principalele obiective ale lucrării, etape de cercetare, ipoteze de lucru, considerații metodologice.....	p. 7
4. Raportări, consonanțe și delimitări în dezbaterile temei.....	p. 9
5. Posibile repere pentru optimizarea comunicării diplomatice a României.....	p. 11
6. Concluzii.....	p. 14
II. SPECIFICUL COMUNICĂRII ÎN DIPLOMAȚIE.....	p. 17
1. Comunicarea - de la teorie la impact sociologic.....	p. 17
2. Tipurile comunicării.....	p. 27
3. Specificul comunicării în diplomație.....	p. 34
3.1. Comunicarea internațională.....	p. 36
3.1.1. <i>Tipuri de comunicare în mediul internațional</i>	p. 42
3.2. Limbajul diplomatic, o tipologie aparte de limbaj specializat.....	p. 42
3.3. Negocierile, testul-cheie al comunicării diplomatice.....	p. 45
3.4. Vocabularul, element determinant al succesului comunicării diplomatice prin negocieri.....	p. 53
III. COMUNICAREA DIPLOMATICĂ DE LA PERIOADA COMUNISTĂ, PÂNĂ LA PRIMELE DECENII ALE SECOLULUI XXI.....	p. 57
1. Comunicarea diplomatică în perioada 1948-1964.....	p. 59
2. Comunicarea diplomatică în perioada 1965-1989.....	p. 66

3.	Concluzii.....	p. 78
	<u>STUDIU DE CAZ: COMUNICAREA ROMÂNIEI CU UNIUNEA EUROPEANĂ.....</u>	p. 82
1.	Premisele ideilor de unitate europeană.....	p. 82
2.	Integrarea europeană după cel de-al doilea Război Mondial.....	p. 86
3.	Contribuția românească la afirmarea ideii de unitate europeană.....	p. 87
4.	România și integrarea europeană.....	p. 90
4.1.	Necesitatea integrării României în UE.....	p. 90
	<i>4.1.1. România aparține spațiului european: tradiții istorice, perioada Interbelică.....</i>	<i>p. 90</i>
	<i>4.1.2. Tranziția: drumul de la totalitarism la democrație; edificarea statului de Drept.....</i>	<i>p. 91</i>
4.2.	Interesele naționale ale României.....	p. 92
	<i>4.2.1. Repere ale politicii externe ale României în perioada 1990-2000; Obiective ale planului de acțiune al programului de guvernare pentru perioada 2001-2004.....</i>	<i>p. 94</i>
5.	Imaginea României și media europene; Elemente strategice de comunicare în contextul pregătirii pentru aderarea la Uniunea Europeană.....	p. 97
5.1.	Rolul diplomației în comunicarea europeană.....	p. 97
5.2.	Comunicarea și imaginea României în perioada 1990-2006.....	p. 98
	<i>5.2.1. Mediatizarea externă a României.....</i>	<i>p. 102</i>
	<i>5.2.2. Măsuri suport ale Guvernului României.....</i>	<i>p. 109</i>
6.	Concluzii studiu de caz.....	p. 114
	IV. COMUNICAREA ÎN SITUAȚII DE CRIZĂ.....	p. 118
1.	Criza - definiție, modalități de abordare.....	p. 118
2.	Trăsăturile crizelor.....	p. 122

3.	Clasificarea crizelor.....	p. 123
3.1.	Tipuri de criză.....	p. 124
4.	Managementul situațiilor de criză.....	p. 126
4.1.	Etapele Managementului crizei.....	p. 128
5.	Comunicarea în situații de criză.....	p. 133
	<u>STUDIU DE CAZ: GHID DE COMUNICARE PUBLICĂ ÎN SITUAȚII DE CRIZĂ.....</u>	p. 145
1.	Identificarea din timp a unei situații de criză și a factorilor de risc care pot genera o situație de criză.....	p. 145
2.	Identificarea din timp, a mijloacelor și a contactelor utile pentru gestionarea unei situații de criză.....	p. 146
3.	Prevalența comunicării interne asupra comunicării publice.....	p. 146
4.	Disciplina și precauția comunicării publice în situații de criză.....	p. 150
5.	Menținerea deschisă a canalelor de comunicare în situații de criză.....	p. 150
6.	Atenție și consecvență în monitorizarea presei.....	p. 151
7.	Corectarea informațiilor eronate.....	p. 151
8.	Încheierea crizei.....	p. 152
V.	REDEFINIREA IMAGINII ROMÂNIEI PE PLAN EXTERN.....	p. 153
1.	Situația imaginii României pe plan extern.....	p. 153
2.	Repere temporale.....	p. 154
3.	Vectori de imagine ai României în străinătate.....	p. 162
4.	Argumente.....	p. 167

VI. MECANISME ȘI RESURSE NECESARE, PENTRU ASIGURAREA COERENȚEI STRATEGICE A MESAJELOR ȘI MIJLOACELOR DE ACȚIUNE – ARGUMENTE PENTRU O STRATEGIE NAȚIONALĂ DE COMUNICARE, STRATEGIE DE COMUNICARE DIPLOMATICĂ.....	p. 171
1. Considerații generale asupra proiectului Strategiei, a oportunității și fezabilității documentului.....	p. 171
2. Direcții strategice și obiective.....	p. 178
3. Factori de risc și consecințe neintenționate.....	p. 184
4. Concluzii.....	p. 187
<u>STUDIU DE CAZ: INTERVIURI CU MINIȘTRII AFACERILOR EXTERNE AI ROMÂNIEI DIN PERIOADA 1989 – 2016.....</u>	p. 191
I. Interviu cu Sergiu Celac (26.12.1989-27.06.1990).....	p. 192
II. Interviu cu Adrian Năstase (28.06.1990-18.11.1992).....	p. 203
III. Interviu cu Theodor Meleșcanu (19.11.1992-12.05.1995 și 10.11.2014-24.11.2014).....	p. 210
IV. Interviu cu Adrian Severin (12.12.1996-29.12.1997).....	p. 215
V. Interviu cu Andrei Pleșu (29.12.1997-22.12.1999).....	p. 233
VI. Interviu cu Petre Roman (22.12.1999-28.12.2000).....	p. 241
VII. Interviu cu Mircea Geoană (28.12.2000-28.12.2004).....	p. 248
VIII. Interviu cu Mihai Răzvan Ungureanu (29.12.2004-12.03.2007).....	p. 254
IX. Interviu cu Adrian Cioroianu (5.04.2007-15.04.2008).....	p. 262
X. Interviu cu Cristian Diaconescu (22.12.2008-3.10.2009 și 27.02.2012-27.04.2012).....	p. 270
XI. Interviu cu Teodor Baconșchi (23.12.2009-23.01.2012).....	p. 278
XII. Interviu cu Andrei Marga (7.05.2012-6.08.2012).....	p. 281
XIII. Interviu cu Titus Corlățean (6.08.2012-10.11.2014).....	p. 289

XIV. Interviu cu Bogdan Aurescu (24.11.2014-17.11.2015).....	p. 296
XV. Interviu cu Lazăr Comănescu (15.04-22.12.2008 și 17.11.2015-prezent).....	p. 299
VII. CONCLUZII FINALE.....	p. 303
VIII. BIBLIOGRAFIE.....	p. 310
IX. ANEXE.....	p. 317

REZUMAT

Teza „Comunicarea în diplomație“ abordează o problemă deosebită de actualitate și importanță. Discutăm despre comunicarea în diplomație având mediul diplomatic în calitate de subiect care transmite un mesaj de natură diplomatică și/sau subiectul cărui i se adresează acest tip de mesaje. Referindu-ne la un domeniu puțin dezbătut în literatura de specialitate, ne dorim să evidențiem similitudinile dar, totodată, și diferențele existente între comunicarea în diplomație și comunicarea clasică, subliniind mai exact: ce, cât, când, cum se spune și de către cine se poate transmite mesajul în procesul comunicațional.

Situația complexă securitară a României, creată prin deteriorarea securității din imediata sa vecinătate, pe fondul acumulării de tensiuni multiple la nivel internațional, precum și al acutizării și creșterii în complexitate a problemelor cu care se confruntă Uniunea Europeană, necesită răspunsuri practice urgente care devansează latura strict teoretică, aceea a abordărilor doctrinare. În acest sens teza prezintă oferă răspunsuri și soluții cu aplicabilitate imediată.

Așa după cum am menționat anterior, avem în vedere amploarea și complexitatea stărilor conflictuale, manifeste sau latente, care riscă să genereze conflicte în lanț a căror dezamorsare ar impune atât costuri mari, cât și riscuri: incertitudine; lipsă de predictibilitate; instabilitate în Europa și în alte zone fierbinți ale lumii. De aceea, înclinăm categoric balanța în favoarea a ceea ce în mod curent se numește soluția diplomatică a comunicării, mai exact: a negocierilor în vederea dezamorsării, stingerii sau a prevenirii stărilor conflictuale care determină un climat de stabilitate, de încredere reciprocă, de înțelegere între state și grupuri de state. Într-o formulă concentrată: pledez pentru o comunicare diplomatică strategică, realizată în spiritul și în litera normelor dreptului internațional.

Data fiind complexitatea determinărilor de natură practică, aplicată, care readuc în actualitate discuția asupra domeniului specific, al canalelor proprii și obiectivelor generale și de etapă ale comunicării diplomatice, am avut în atenție, încă de la începutul acestui demers, alegerea metodologiei de abordare analitică și de realizare a unui proiect viabil și operant, care să sintetizeze posibila valoare adăugată a acestei lucrări.

Principalele metode pe care le-am folosit în realizarea tezei au fost: metoda statistică, cea a anchetei de opinie pe bază de chestionar, studiul de caz și metoda bibliografică, la care am adăugat metodele comparativă, tipologică și cea a operației directe. Evident, un demers

de asemenea complexitate și semnificație mi-a impus să apelez la două surse de documente: a) documentele scrise/editate: diplomatice propriu zise, literatura memorialistică și studii de analiză și de istorie a diplomației; și b) documente de istorie orală, mai precis date, evaluări și sugestii de analiză de care am beneficiat din discuțiile pe care le-am avut cu diplomați români, cu istorici ai diplomației și cu analiști ai istoriei diplomatice. Firește, cu tot respectul datorat subiecților investigați, am căutat permanent să păstrez o poziție obiectivă, echidistantă, fără însă ca prin aceasta să afectez calitatea și importanța informațiilor și evaluărilor, care mi-au fost prezentate de către distinșii interlocutori.

Lucrarea este structurată pe șase capitole principale, cu subcapitole aferente, trei studii de caz și concluzii, după cum urmează: 1) Rolul și importanța comunicării în mediul diplomatic; 2) Specificul comunicării în diplomație; 3) Comunicarea diplomatică de la perioada comunistă, până la primele decenii ale secolului XXI; 4) Comunicarea în situații de criză; 5) Redefinirea imaginii României pe plan extern; 6) Mecanisme și resurse necesare, pentru asigurarea coerenței strategice a mesajelor și mijloacelor de acțiune – Argumente pentru o strategie națională de comunicare, strategie de comunicare diplomatică.

Studiile de caz analizează comunicarea României în relațiile cu Uniunea Europeană, includ un ghid de comunicare publică în situații de criză și, nu în ultimul rând, evidențiază opinii ale miniștrilor afacerilor externe ai României din perioada 1989 - 2016 asupra comunicării diplomatice, a importanței acordate pe durata mandatului comunicării, evoluției comunicării diplomatice în ultimii 25 de ani și necesității elaborării unei Strategii Naționale de Comunicare și, implicit, a unei Strategii de Comunicare Diplomatică.

Ca obiectiv principal al acestei lucrări urmărim să stabilim care sunt, în condițiile lumii de astăzi, sfera și conținutul celor două noțiuni cheie: diplomație și comunicare. Pornind de aici, am căutat să determinăm și alte obiective specifice care decurg din analiza modului în care datele esențiale, definatorii ale celor două entități, se regăsesc și sunt exprimate în noțiunile respective.

Am pornit de la abordarea, într-o primă fază, adică în capitolul I, capitolul introductiv, a subiectelor majore, a temelor de bază ale demersului. Printre acestea, le menționez în mod special pe cele care sunt în corelație și anume „Rolul și importanța comunicării în mediul diplomatic.”

De aceea, am optat pentru definirea riguroasă, cuprinzătoare și nuanțată a conceptului de „comunicare diplomatică”, a sferei și conținutului său, precum și a genului său proxim și a diferențelor sale specifice în câmpul mai larg și mult mai bogat al științelor comunicării.

Rezumând, într-o formulare foarte sugestivă, am spune că, astăzi, mai mult poate ca oricând comunicarea nu este un simplu vehicul pentru meseria diplomatică, este exact cel care asigură relația între părțile aflate într-un raport diplomatic.

Pornind de aici, am trecut la evidențierea câtorva dintre considerentele specifice ale temei comunicării diplomatice pentru demersurile diplomației românești, operațiune în care ne-am susținut demersurile pe considerațiile și pe analizele dense și riguroase pe care ni le-au pus la dispoziție distinșii interlocutori care, în perioade și în contexte geo-politice diferite, s-au aflat la conducerea Ministerului Afacerilor Externe. Aceste abordări ne-au pus la dispoziție sugestii de o deosebită valoare pentru a schița câteva posibile repere pentru optimizarea comunicării diplomatice a României, care iau în calcul atât dimensiunea politică, economică, juridică sau socială a realității colective, dar și factorii de natură subiectivă, psihosocială, începând cu elementul motivațional și până la analiza limbajului diplomatic, a tehnicilor de negociere.

În acest fel, am asigurat premisele abordării, în capitolul 2 al lucrării, a problematicii distincte care ține de “Specificul comunicării în diplomație”. Reținem, dată fiind valoarea lor de reper punctual al cadrului discuției noastre, aprecierile formulate de către actualul ministru de externe, Lazăr Comănescu, în care se operează un set de distincții care pot ajuta la mai buna raportare a proceselor de comunicare diplomatică în funcție de repere certe. Într-o formulă concentrată am ales din seria raționamentelor dezvoltate aprecierea potrivit căreia „o dată este comunicarea între diplomații înșiși, care are specificul ei, de la convorbiri directe, note, scrisori și așa mai departe și alta este comunicarea despre diplomație care, la rândul ei, evident înseamnă transparență - desigur, ținând seama de specificul activității - și în mod deosebit transmiterea mesajului încercând întotdeauna să înțelegi în ce măsură ceea ce vrei să transmiți ca mesaj este perceput de către destinatarul mesajului, este o chestiune esențială. Și asta ține, desigur, foarte mult de cunoașterea specificului celui căruia îi adresezi mesajul, obiectivul pe care îl cunoști.”¹.

Considerăm aceste aspecte ca fiind de o importanță decisivă pentru reușita comunicării diplomatice gândită ca un tip distinct, dar integrat proceselor de comunicare modernă, eficientă, și anume, buna cunoaștere a interlocutorului, implicit, adecvarea mesajului la receptorul scontat.

Un punct de vedere realist, aplecat mai degrabă către latura pragmatică a temei acestei discuții, și formulat într-o exprimare clară ne-a oferit și fostul ministru de externe, Bogdan

¹ Interviu cu Lazăr Comănescu, în anexa lucrării

Aurescu. În aprecierea domniei sale, domeniul comunicării diplomatice „trebuie să fie parte integrantă a pregătirii și acțiunii diplomatice a fiecărui diplomat, fără excepție.” În esență, acesta consideră că, „este vorba de a ști atât ce trebuie spus, cât și mai ales, cum trebuie spus.” „Așadar – conform lui Aurescu - este necesară includerea în pachetul de formare a oricărui diplomat a unui set consistent de noțiuni în acest domeniu, respectiv a unui set de exerciții de comunicare publică.”²

Un fapt relevant, de care putem și trebuie să ținem seama în această lucrare, considerăm că este punerea în evidență a curenților sau a disfuncționalităților de etapă sau de la unele paliere ale mediului diplomatic, care dacă nu sunt luate în considerație și nu se caută soluții de fond, consistente și aplicabile, riscă să aducă serioase prejudicii și comunicării diplomatice sau, mai ales, acesteia. Astfel, referindu-se direct la provocările în fața cărora se află Uniunea Europeană, implicit, la contribuția pe care o poate aduce prezența României în organismele comunitare și diferența dintre comunicarea românească în comparație cu cea a altor state membre, fostul ministru de externe, Titus Corlățean, a formulat o serie de amendamente în ceea ce privește un anumit „element specific cel puțin din perspectiva experienței noastre românești, în special din anii de după aderarea la Uniunea Europeană și NATO”. „Comunicarea diplomatică românească - apreciază domnia sa- , și vorbesc de toți cei care fac, la nivelul lor, de jos până ceva mai sus, rămâne în continuare prea conservatoare, prea prudentă, prea atentă și cuminte. În ziua de azi, diplomații până la un rang înalt, mai ales cei de la rang mijlociu spre rangul înalt, comunică mult mai direct fără a fi vorba de parteneri, de aliați, se discută foarte direct care sunt interesele și extrem de pragmatic, cu chestiuni de înțelegere și sprijin reciproc foarte directe. Noi, însă, facem balet al comunicării diplomatice care nu-și mai are rostul azi, ritmul este foarte rapid și când discuți cu un partener sau cu un aliat poți discuta extrem de direct niște chestiuni și cred că ar trebui ca la nivelul aparatului diplomatic- nu vorbim de ministru, ministrul este altceva- să facem totuși un pas înainte.”³

Reținem din aceste afirmații ideea necesității adaptării „din mers” a fluxului comunicării diplomatice la elementele noi care apar pe parcurs și considerăm că ea este un solid argument în favoarea proiectului de optimizare pe domeniu, proiect pe care îl vom schița ca un corolar al analizelor din lucrare.

Urmând acest parcurs etapizat, am continuat examinarea specificului comunicării diplomatice, având ca un reper esențial condițiile în care comunicarea de acest tip trece de la principii și norme, la impact sociologic. Pentru aceasta, am luat în discuție aspecte, credem,

² Interviu cu Bogdan Aurescu, în anexa lucrării

³ Interviu cu Titus Corlățean, în anexa lucrării

mai puțin abordate până acum, care privesc limbajul diplomatic tratat ca o tipologie aparte a limbajului specializat (în acest scop aplecându-ne cu precădere asupra vocabularului diplomatic, pe care îl considerăm a fi un element determinant al succesului comunicării diplomatice), așa încât am ajuns la o analiză a specificului negocierilor diplomatice pe care le vedem ca fiind un adevărat test al validității și eficienței comunicării diplomatice ca atare.

De un deosebit folos ne-au fost, în această direcție studiile academicianului Mircea Malița, eminent diplomat și cărturar, ale profesorului Liviu Zăpârțan, consacrate tehnicilor de negociere, ca și sintezele de istorie a diplomației secolului XX datorate profesorului și diplomatului Constantin Vlad. Făcând această mențiune aparte la Mircea Malița, respectiv la Constantin Vlad, am considerat necesar să ne delimităm de anumite abordări schematice, negativiste, care, sub pretextul unei analize de sistem a perioadei 1944-1989, anulează uriașul efort al diplomaților români care au asigurat (așa după cum o demonstrează impresionanta crestomație realizată și coordonată de către ambasadorul Nicolae Ecobescu) supraviețuirea și afirmarea prin diplomație a României în anii Războiului Rece.

De aceea, am consacrat un capitol distinct, capitolul 3 al lucrării, temei „Comunicarea diplomatică de la perioada comunistă până la primele decenii ale secolului XXI”. În acest spirit, am făcut o delimitare sugestivă, susținută de temeinice argumente și dovezi a unei realități factice și anume că în perioada generic definită *comunism* au existat câteva etape distincte pe care le-am putea delimita în acest fel: perioada 1948-1964 și perioada 1964/1965-1989. Prima perioadă debutând cu actul de la 23 august 1944 după care țara noastră a intrat în sfera de putere a Uniunii Sovietice și se încheie în anul 1964, odată cu adoptarea „Declarației din aprilie 1964 a CC al PMR” considerată ca o adevărată *breșă în Cortina de Fier* prin care țara noastră, implicit diplomația românească, s-au delimitat categoric și ferm de suveranitatea Kremlinului. „Declarația – apreciază istoricii Florian Bratu și Liviu Țăranu într-o lucrare pe care o consacră acestui eveniment - a marcat cu siguranță sfârșitul unei credințe, aceea în infailibilitatea Moscovei, *farul călăuzitor* al lumii comunistilor⁴”

Cea de a doua perioadă începe odată cu venirea în fruntea partidului unic și a statului lui Nicolae Ceaușescu și se încheie cu prăbușirea regimului său, în decembrie 1989.

În ordinea firească a aceluiași abordări nuanțate și lipsite de imixtiunea unor criterii și considerente ideologice, am pus în evidență faptul că, pe parcursul fiecăreia dintre aceste două etape au existat momente de vârf în care, România și diplomația sa s-au aflat la înălțimea comandamentelor istorice și au cunoscut o largă și impresionantă recunoaștere

⁴ Bratu Florin, Țăranu Liviu „*Aprilie 1964, Primăvara de la București*” Editura Enciclopedică, 2004, p.VII

internațională. Cel mai semnificativ episod a fost cel petrecut la 21 august 1968, când România a fost singura țară din sistemul mondial socialist care s-a opus, public și în mod categoric invadării Cehoslovaciei de către trupele celor cinci state membre ale Tratatului de la Varșovia, așa după cum au fost și momente în care factorul politic, intern și extern, a dictat sau a încercat să dicteze teme și priorități agendei diplomatice.

Prin aceste delimitări am dorit să punem în evidență un fapt care este, din păcate, prea puțin luat în discuție și anume că, factorul care a asigurat „supraviețuirea și afirmarea României prin diplomatie în anii Războiului Rece” a constat în relativa independență a diplomației, implicit a comunicării diplomatice, față de factorul politic, de regimul monopartid.⁵

Urmărind consecvent succesiunea evenimentelor istorice era și firesc să acordăm o atenție deosebită (atunci când am tratat chestiunea specificului și obiectivelor comunicării diplomatice după 1989) demersurilor susținute și consecvente în vederea aderării țării noastre la NATO și la Uniunea Europeană, punând accentul pe contribuția românească la afirmarea identității europene și a identității românești, care au avut un strălucit precursor în Nicolae Titulescu, diplomatul, omul politic și patriotul care și-a făcut un ideal de viață din „a aduce România în Europa și Europa în România.” Aceste teme au motivat și credem că dau consistență Studiului de caz având ca temă „Comunicarea diplomatică a României cu Uniunea Europeană”.

Pe fondul analizei dinamicii atât de complexe a perioadei de pre-aderare, am insistat asupra principalelor elemente care au reprezentat obiectivele, strategiile și determinările comunicării diplomatice și ale negocierilor prin perspectiva a ceea ce se poate numi convergența între realizarea Interesului Național și aspirațiile Uniunii Europene. În această analiză am avut în vedere câteva elemente-cheie la care s-au raportat negocierile diplomaților români în vederea admiterii țării noastre la Uniunea Europeană, printre care amintim premisele istorice ale ideii de unitate europeană și evoluția acestui proiect după cel de-al Doilea Război Mondial și până astăzi. Această analiză ne-a fost de o deosebită importanță pentru a defini contribuția românească la afirmarea ideii de unitate europeană, care și-a aflat expresia în viziunile realiste pe care le propuneau conștiinței publice eminentei cărturari și patrioți de talia lui Aurel C. Popovici, Constantin Rădulescu-Motru, Nicolae Iorga, Octavian Tăslăuanu și, în mod cu totul deosebit, Nicolae Titulescu.

⁵ Nicolae Ecobescu „Cuvânt înainte ”, la „România, Supraviețuire..”, vol 1, ed. cit. p. 15 și următoarele

În acest fel am dorit să evidențiem o idee majoră, de fond, pe care o considerăm ca principală concluzie a analizei din studiul de caz inserat în respectivul capitol și anume, relația dublu determinantă între România și Uniunea Europeană. Pornind de la adevărul incontestabil că integrarea țării noastre la marea construcție europeană era o necesitate obiectivă, am dorit să accentuăm ideea că România aparține spațiului european nu numai în virtutea poziției sale geografice și, mai ales, a intereselor geo-strategice pe care le vizează această poziționare, cât, în primul rând, prin tradițiile sale istorice și prin ethosul acestui popor, precum și prin capacitatea sa de a aduce valoare adăugată și de a contribui la progresul și stabilitatea în zonă și pe continent. Aceste considerente le-am avut în vedere atunci când am examinat elementele strategice de comunicare cu care a operat diplomația românească în procesul de pregătire și de negociere a deciziei finale pozitive.

Corolarul pe care îl considerăm că este firesc și imperios necesar să îl punem în evidență îl reprezintă prezența unei duble condiționări: pe de o parte, este vorba despre dorința României de a se manifesta ca o prezență distinctă și activă în cadrul instituțiilor comunitare, iar, pe de altă parte, despre conștientizarea și respectarea consecventă de către toți factorii responsabili a condiției esențiale potrivit căreia, calitatea de stat membru al UE oferă drepturi depline și egale cu cele ale tuturor statelor membre, dar atrage, implicit, și o serie de obligații și de îndatoriri.

Am acordat atenție în analiza noastră acestui concept de *egalitate în drepturi și îndatoriri cu toate celelalte state membre ale Uniunii Europene*, ținând cont de faptul că, succesele, respectiv nereușitele comunicării diplomatice ale României în sistemul comunicațional din spațiul comunitar, sunt condiționate de renunțarea definitivă la orice complexe de marginalitate, de tipul “stat membru de categoria a doua” și de promovarea unei atitudini dezinhibate și cooperante, active în toate situațiile în care este implicată diplomația noastră.

Această mențiune este motivată de faptul că, în anumite componente și la anumite nivele ale instituțiilor UE se vehiculează concepte discriminatorii privind un așa-numit „nucleu dur” al statelor membre, urmate de cele ale căror obligativitate este gravitația „pe orbită”, între acestea aflându-se și România. În acest caz, este absolut necesar ca strategia de comunicare a României să opereze o delimitare tranșantă, categorică, între evoluțiile și mutațiile pozitive ale parcursului istoric al construcției europene și abordări deformate, tendențioase și chiar periculoase, care pot să pună în pericol însăși stabilitatea și credibilitatea Uniunii Europene. Considerăm, de aceea, că acum, mai mult ca oricând, comunicarea diplomatică trebuie să se poziționeze în mod categoric față de realitatea, deloc încurajatoare,

care ne arată în mod clar că spre deosebire de modul în care se prezentau și erau abordate datele problemei în perioada care a precedat și s-a finalizat aderarea țării noastre la Uniunea Europeană, au avut loc dacă putem să le numim așa, *mutații* îngrijorătoare, datorate tocmai unei reacții neadecvate a factorilor decizionali ai Uniunii în gestionarea noilor provocări. Situație care a făcut ca, acum, Uniunea Europeană să se confrunte cu o serie de tensiuni și de alternanțe de jocuri geostrategice, care îi pun serios în pericol stabilitatea, credibilitatea și, de ce nu, inclusiv perspectivele de viitor.

În pofida unor insistențe și preponderent pesimiste predicții, prestigioșii diplomați pe care i-am consultat pe parcursul elaborării acestei lucrări rămân optimiști, desigur, de un optimist prudent, aducând în primul plan al soluțiilor dezirabile relansarea unui sistem de comunicare fluent la nivelul tuturor statelor membre ale UE, precum și necesitatea unui leadership politic serios, care să genereze o viziune politică pentru Uniunea Europeană.

Chiar dacă la o primă vedere sau la nivelul unei lecturi emoționale, asemenea afirmații pot induce o stare de rezervă sau chiar de categorică respingere, ele trebuie luate cât se poate de serios în calcul pentru că reprezintă o opinie care are o tot mai intensă circulație și o susținere consistentă în medii politice și diplomatice. De aici rezultând, credem, o notă specifică, inevitabilă și necesară, a comunicării diplomatice și anume, capacitatea de evaluare cât mai precisă a interlocutorilor, a partenerilor de comunicare, respectiv de inter-relaționare, o condiție *sine qua non* a coerenței și a succesului demersurilor diplomatice.

Revenind, însă, la etapa de pre-aderare, am dorit să menționăm, într-un mod cu totul aparte, o problematică pe care, într-un mod simplist și profund eronat, discuțiile o trec într-un plan secund, desigur atunci când nu o ignoră pur și simplu. Este vorba despre contracararea și atenuarea, prin instrumentele specifice ale comunicării diplomatice, a imaginii predominant negative și, în ultimă instanță, mincinoase pe care o acreditează și o manipulează despre România și despre realitățile noastre, anumite canale de presă dar, din păcate, și unele medii diplomatice.

Pentru o corectă și echilibrată înțelegere, în întreaga complexitate a fenomenului, ca și pentru estimarea judicioasă a țintelor și mizelor comunicării diplomatice într-o asemenea situație, care, din păcate, nu este nici izolată și nici efemeră, am ales să exemplificăm elementele necesare demonstrației prin intermediul unui actant diplomatic direct implicat, Lazăr Comănescu. Domnia sa fiind unul dintre cei care, în anul 2004, a contribuit în mod cu totul deosebit la deblocarea situației critice care plana la diverse nivele ale factorilor de a căror decizie depindea aderarea României la Uniunea Europeană. Din acest motiv am reținut

opiniile domniei sale asupra adecvării permanente a stilului și a modului în care operează un diplomat în comunicare mesajelor către interlocutorul său: „Într-un dialog pe probleme sensibile depinde foarte mult de deschiderea cu care abordezi subiectul respectiv, de onestitatea subiectului respectiv și de onestitatea pe care interlocutorul le manifestă. Acesta este elementul esențial! A fi refractar la un dialog care include și elemente critice este una dintre cele mai determinante modalități de acțiune. (...) Deci, aș insista asupra acestui lucru: devii mult mai credibil dacă intri într-un dialog de substanță, constructiv care poate avea rezultate și este eficient chiar tocmai atunci când punctele de pornire sunt diferite între cele două părți. Numai așa se poate ajunge la soluții de compromis, fiindcă esența activității diplomatice ține de realizarea unor soluții de compromis.”

Situația tot mai tensionată care se înregistrează, cu inerente variații de intensitate și de frecvență în Europa și în alte zone fierbinți ale globului - în mod cu totul deosebit și periculos, pe tema accesului imigranților din state din Orientul Mijlociu și Africa de Nord în Europa - aduce în primul plan al analizei de față, chestiunea “Comunicării diplomatice în situații de criză”, subiect căruia i-am consacrat capitolul 4 al lucrării.

Ținând cont de condiția inevitabilă a strategiilor optime de soluționare, prin intermediul canalelor specifice ale comunicării diplomatice am ales să realizăm, în prealabil, o clară definiție a termenului de criză în concordanță cu W.Timothy Coombs, care consideră criza ca fiind acea amenințare semnificativă asupra unor operațiuni care poate produce consecințe negative dacă nu este gestionată în mod corespunzător. Pe acest fond, am propus o remodelare a conceptului de criză la nivelul relațiilor diplomatice astfel încât, abordând subiectul atât de sensibil al managementului situațiilor de criză, să avem o tratare coerentă și operațională a unor concepte-cheie. În categoria acestora am inclus: identificarea surselor, prevenire, mediere, soluționare pe cale amiabilă, prin tratative, a situațiilor conflictuale locale sau de o mai mare extindere.

Am rezervat abordării problematicii strategiilor de comunicare diplomatică în situație de criză mai multe argumente și exemple deduse din analizele realizate cu precădere pentru zona unor „subiecte fierbinți”, discutate, disputate și controversate.

Putem exemplifica prin analiza privind poziția și demersurile diplomației române în medierea conflictului din Vietnam, încercând, prin aceasta, să configurăm rolul, marja în care operează și posibilitățile de acțiune de care dispune comunicarea diplomatică, de fapt medierea diplomatică, în competiția, practic inegală, cu factorul militar. În egală măsură am intenționat să marcăm viabilitatea ideii că factorul comunicare diplomatică dintr-o țară

considerată a fi din categoria celor mici sau mijlocii, poate să-i pună în evidență acesteia calitatea de negociator într-un conflict de asemenea dimensiuni și cu un atât de ridicat grad de risc.

De asemenea, chiar dacă nu putem vorbi despre o situație de criză în sensul consacrat al termenului, totuși, prin discuțiile intense și prin controversele acute pe care le-a provocat în cadrul „sistemului mondial socialist” și, în primul rând, în sfera conducerii de la Moscova, apreciem că avem argumente să înscriem în acest context inițiativa, cu valoare de pionierat a diplomației românești, adică stabilirea de relații cu Republica Federală Germană. Documentele diplomatice publicate de către Ministerul Afacerilor Externe au pus în evidență o realitate decurgând din apartenența celor două state la sisteme economice, militare și politice ireconciliabil adverse. Pe de o parte, România, în pofida afirmării decise a independenței sale față de Moscova, rămâne, totuși, mai mult sau mai puțin, în sfera de influență a URSS, fiind o entitate în sistemul Tratatului de la Varșovia și a CAER. În această situație, orice abatere de la linia unică de conduită putea avea consecințe de maximă gravitate, ceea ce, peste numai un an s-a și petrecut în cazul Cehoslovaciei. Pe de altă parte, R. F. Germania era pe deplin conștientă că, în strategiile politice adoptate și aplicate față de statele din blocul răsăritean, trebuia să țină seama de particularitățile fiecărei țări socialiste în parte și, în mod cu totul special, de poziția Moscovei de *Punct Omega* al procesului de reunificare a Germaniei. Cu toate acestea, în finalul unor complexe și sinuoase demersuri diplomatice, în care factorul negociere/comunicare a avut rolul determinant, acordul privind stabilirea de relații între România și Republica Federală Germania a fost finalizat cu deplin succes. Proiectat pe fondul tensiunilor existente între Est și Vest și, mai ales, al presiunilor exercitate ca urmare a politicii de deschidere diplomatică, economică și culturală a României, evenimentul stabilirii relațiilor diplomatice dintre cele două state rămâne „un act esențial, remarcabil ca viziune politică, curaj, abilitate și fermitate, în afirmarea unui curs nou, pozitiv în relațiile internaționale.”⁶

Într-o abordare convergentă celor anterioare, ne-am oprit cu atenția cuvenită și asupra etapelor și controverselor diplomatice referitoare la mult dezbătuta „criză a rachetelor” care a adus relațiile dintre URSS și SUA la cote incendiare. Și de această dată am avut ca principal obiectiv relevarea valențelor constructive pe care le are comunicarea diplomatică,

⁶ Ministerul Afacerilor Externe „România-Republica Federală Germania. Începutul relațiilor diplomatice 1966-1967. Editura Enciclopedică, 2009, pag. XXXI-XXXII și XLIII

mecanismul negocierilor, în dezamorsarea unei stări conflictuale de o asemenea gravitate. În context, am pus în evidență maniera cu deosebit de mari factori de risc în care se pot confrunta, cu forțe inegale și cu argumente care nu țin de forța dreptului, ci, exact invers proporțional, de dreptul forței, factorul politic, cel militar și cel diplomatic .

Un caz aparte, deosebit de semnificativ în ordinea logică a analizei noastre, îl reprezintă, în mod incontestabil, succesul răsunător pe care România, prin demersurile Agentului României la Curtea Europeană de Justiție, Bogdan Aurescu, l-a obținut în procesul cu Ucraina privind Platoul Mării Negre. Demers care evidențiază, într-un mod foarte semnificativ, funcționarea mecanismelor specifice ale comunicării diplomatice pe baza de strategie și impactul pozitiv pe care o asemenea inițiativă, bine fundamentată o poate avea asupra imaginii unei țări, în cazul nostru asupra României, în ciuda confruntării cu o serie de particularități care presupuneau o mare încărcătură politică, multiple prejudecăți la nivelul percepției publice și al autorităților.

Putem, astfel, să realizăm o analiză comparată a variantelor optime de comunicare diplomatică în situație de criză, în urma căreia am construit un studiu de caz care configurează un posibil model de răspuns al comunicării în situație de criză. Modelul este gândit pe câteva paliere succesive, după cum urmează: - identificarea din timp a unei situații de criză și a factorilor de risc susceptibili să o genereze; - identificare prealabilă a mijloacelor și a contactelor utile pentru corecta gestionare a crizei; - asigurarea prevalenței comunicării intra-sistemice față de comunicarea publică, extra-sistemică; - asigurarea disciplinei și a precauției în comunicare; - condițiile în care se poate aplica restrângerea, temporară, a comunicării publice; - monitorizarea atentă și corectă a mesajelor transmise prin mass media și, pe această bază, corectarea sau contracararea promptă și convingătoare a unor mesaje false și tendențioase; - finalizarea procesului de gestionare a crizei și comunicarea situației create.

Pașii parcurși până aici ne-au oferit premisele majore pentru a aborda, în capitolul 5 al lucrării, tema “Redefinirii imaginii României pe plan extern” prin canalele comunicării diplomatice. Am pornit de la constatarea, realistă și deschisă, a unei stări de fapt care nu poate fi evitată și anume că, la 9 ani de la aderarea la Uniunea Europeană, România se confruntă cu un deficit de imagine și de cunoaștere în exterior, fenomen care s-a adâncit pe fondul lipsei de consecvență a acțiunii de promovare a imaginii de țară pe toate componentele sale. Această situație este agravată, din păcate, de reiterarea cu semnificativă frecvență, a unor scenarii privind o așa numită „Europă cu două viteze”, cel mai recent document produs

în această cheie aparținând chiar Think - Tank-ului Strategikon⁷, dat publicității în zilele când definitivam această lucrare. Europă cu două sau mai multe viteze, România trebuie să conștientizeze în primul rând situația în care ne aflăm și faptul că este plasată pe orbita țărilor care ar urma să execute comenzile venite de la „nucleul dur” al Uniunii Europene și pe cale de consecință să își stabilească propriile interese, să le susțină și să le promoveze.

Printre elementele care au determinat apariția, menținerea și, în egală măsură, credibilitatea publică a unor imagini incomplete sau deformate asupra realităților românești, am enumerat: - problemele de integrare/de adaptare ale cetățenilor români cu precădere a celor de etnie rromă în statele comunitare; - actele de corupție la nivel înalt și discreditarea mediului investițional; - cazurile de mică infracțiune prezentate și speculate în mod nediferențiat împreună cu alte cazuri de mare infracțiune comise de cetățeni români în afara granițelor; - maniera prezentării unora dintre dificultățile de etapă în îndeplinirea, de către țara noastră, a condițiilor de admitere în Spațiul Schengen. În consecință, a căpătat o incorectă și profund dăunătoare Interesului nostru Național, vehicularea ideii unei Români „țară aflată încă în tranziție” sau „prematur intrată în Uniunea Europeană”, care a afectat grav imaginea externă a țării noastre.

La cele mai înainte menționate se adaugă teme tendențios vehiculate de-a lungul timpului cum ar fi: existența pe teritoriul țării noastre a unor lagăre de detenție, prezentarea tendențioasă a României ca țară de tranzit pentru rețele transnaționale de crimă organizată sau de trafic droguri; - alocarea insuficientă a resurselor necesare pentru copiii instituționalizați sau pentru persoanele defavorizate; - discursurile din media, ca și din spațiul politic și diplomatic privind schimbările petrecute pe scena publică românească și care s-au realizat într-un ritm accelerat datorită actelor de corupție pe care le-au precedat și le-au generat.

Toate acestea sunt de natură să ridice, în termeni de imperioasă necesitate, ideea resetării comunicării diplomatice românești prin reevaluarea principalilor vectori de imagine a României în străinătate, deziderat care se poate realiza, în principal, prin următoarele canale: comunitățile românești din afara granițelor, diplomația publică, mediul academic și universitar, implicit relansarea diplomației culturale, prezența activă a României în spațiul

⁷ Strategikon este un think tank românesc de limbă engleză, care își dorește să abordeze probleme dezbătute la nivel european, mai ales dintre cele care nu se reflectă în dezbaterile interne: <http://www.caleaeuropeana.ro/think-tank-ul-strategikon-primul-raport-despre-o-europa-cu-doua-viteze-ioan-mircea-pascu-crisa-nu-doar-ca-a-adancit-falia-dintre-est-si-vest-dar-a-dus-la-aparitia-alteia-noi-cea-dintre-nord-si/>

operațiilor militare pentru menținerea păcii, în principalele cele ale NATO și UE, poziționarea țării noastre în prim plan prin promovarea unor proiecte proprii sau în parteneriat în cadrul organizațiilor internaționale, valorificând în condiții optime avantajele poziției noastre geostrategice.

De o importanță cu totul aparte pentru atingerea obiectivelor asumate ale acestei întreprinderi constructive pe care am dorit să o concentrăm în lucrarea de față ne-au fost și credem că ne vor fi și în prelungirea și diversificarea unor preocupări similare, interviurile pe care le-am realizat cu titularii ai portofoliului afacerilor externe din România de după schimbarea radicală, esențială a regimului politic din decembrie 1989 și până în anul curent, 2016. Au avut amabilitatea desăvârșită de a răspunde întrebărilor noastre domnii: Sergiu Celac, Adrian Năstase, Teodor Meleșcanu, Andrei Pleșu, Petre Roman, Mircea Geoană, Mihai Răzvan Ungureanu, Adrian Cioroianu, Cristian Diaconescu, Teodor Baconschi, Andrei Marga, Titus Corlățean, Bogdan Aurescu și Lazăr Comănescu.

Corolarul firesc și, credem, necesar al tuturor acestor analize aplicate asupra specificului și valorii intrinseci a comunicării diplomatice, care a rezultat atât în urma analizelor în plan conceptual, cât și din discuțiile cu marcante personalități diplomatice aflate, după decembrie 1989, la conducerea Ministerului de Externe, a fost cea a oportunității, a caracterului dezirabil al elaborării și punerii în act a unei Strategii Naționale de Comunicare Diplomatică, ideea la care au subscris (cu o singură abținere) toți interlocutorii mai înainte menționați.

Am pornit, în acest scop, de la constatarea că este necesar ca în activitățile diplomatice să existe și să opereze un anumit cod de comunicare care să dea sens, coerență, consistență și finalitate transmiterii unor mesaje clare, precise și convingătoare. Considerăm că abordarea de o manieră unitară a ansamblului de elemente care alcătuiesc structurile definitorii ale comunicării diplomatice este de natură să se regăsească și să se exprime printr-o definiție precisă a etapelor principale de aplicare a strategiei, de principiu pe termen scurt, mediu și lung, care pot și trebuie să construiască repere și vectori având un public țintă corect identificat și larg diversificat, prin categorii distincte de receptori, care să vizeze, prin categorii de mesaje particularizate, mediul diplomatic, politic, economic și de afaceri, mediul academic și cultural și, în egală măsură, comunitățile românești din afara granițelor țării.

Din dorința de a oferi rigoare și precizie în stabilirea identității și a finalității acestui document, precizăm că în niciun caz o asemenea Strategie nu va fi una restrictivă și cu atât mai puțin una prohibitivă, ci va opera, în opinia noastră, ca un efectiv factor de lobby, care să

aducă și să mențină în spațiul diplomatic, precum și în spațiul public, un mesaj credibil și autentic în vederea promovării intereselor vitale ale României, ca stat modern independent, unitar și indivizibil.

De asemenea, luând în calcul ipotezele și sugestiile emise de către distinșii diplomați cu care am discutat în diverse etape ale realizării acestei lucrări, am preluat și susținem ideea că inițiativa demarării procedurii de elaborare a Strategiei Naționale de Comunicare și, implicit, a Strategiei de Comunicare Diplomatică ar putea fi de competența directă a Ministerului Afacerilor Externe, care poate și trebuie să angreneze într-un efort constructiv de asemenea anvergură mediul diplomatic, politic, academic, universitar și entități reprezentative ale societății civile astfel încât, documentul final să exprime un larg consens național, de dorit fiind un consens de amploarea Declarației de la Snagov, pentru susținerea obiectivelor strategice ale României (aderarea la NATO și UE).

Data fiind importanța cu totul de excepție a acestei strategii este de așteptat ca formațiunile politice parlamentare să își unească demersurile și să își pună în valoare expertiza proprie, cu atât mai mult cu cât Strategia este și trebuie să rămână una de largă perspectivă și care, prin aceasta, depășește durata unui simplu ciclu electoral.

În mod cu totul deosebit insistăm asupra ideii că Strategia Națională de Comunicare Diplomatică face parte inseparabilă dintr-o mai amplă și mai cuprinzătoare Strategie de Comunicare Națională. Proiect la care trebuie să conlucreze mediul politic, academic, economic și asociativ, elitele românești, indiferent de poziționarea lor ideologică și doctrinară. Un asemenea proiect, ambițios dar perfect realizabil, va trebui să exprime partenerilor noștri din Alianța Nord Atlantică și din Uniunea Europeană, dar, deopotrivă, tuturor factorilor entităților reprezentative din lumea contemporană, mesaje coerente, credibile și convingătoare prin care România să fie percepută ca o prezență activă, dinamică și fermă.

Considerăm că, într-o primă etapă, pentru pregătirea Strategiei Naționale de Comunicare și, implicit, a Strategiei Naționale de Comunicare Diplomatică, sunt de parcurs câteva etape distincte. Avem în vedere implicarea institutelor de specialitate pentru realizarea unei evaluări obiective a imaginii actuale a României, evidențiindu-se atât punctele forte, cât și vulnerabilitățile, punctele sale slabe sau doar mai puțin evidențiate și puse în valoare. În mod cu totul special, considerăm că trebuie realizată o corectă și temeinic articulată sinteză a modului în care este percepută realitatea din societatea românească la nivelul conștiinței publice, așa încât să fie anihilate clișee mentale și prejudecățile care, din păcate, afectează grav procesul de promovare și de apărare a Interesului Național.

Într-o etapă următoare, prin compararea unor asemenea demersuri analitice, se poate trece, la nivelul Ministerului Afacerilor Externe (care, prin lege, deține atribuții și competențe în materie) la elaborarea Strategiei Naționale de Comunicare (care va include și Strategia de Comunicare Diplomatică), care să pună în evidență și să valorifice în condiții optime valoarea adăugată pe care România o aduce în structurile NATO și UE, rolul țării noastre în plan regional, european sau global, insistându-se asupra valorificării potențialului economic, cultural și geostrategic, precum și a perspectivelor sale de dezvoltare pe termen mediu și lung.

Strategia Națională de Comunicare împreună cu Strategia de Comunicare Diplomatică trebuie să stabilească principalele linii de acțiune, pregătind, încă de pe acum, impactul benefic pe care îl vor avea pentru imaginea publică a României și a poporului român două evenimente marcante: împlinirea a 100 de ani de la Marea Unire din 1918 și deținerea, în anul 2019, a Președinției Uniunii Europene.

După elaborarea într-un proiect unitar, Strategia Națională de Comunicare și Strategia de Comunicare Diplomatică, vor fi transmise tuturor ministerelor, precum și entităților reprezentative ale mediului politic, academic, antreprenorial, urmând ca Ministerul Afacerilor Externe să integreze în cele două documente observațiile și completările primite, astfel încât, să fie supuse dezbaterii publice în forma lor definitivă. După ce vor fi parcurse toate etapele, cele două Strategii vor fi transmise, spre consultare, instituției prezidențiale și supuse dezbaterii Parlamentului. În final, acestea vor fi dezbătute și adoptate de către Executiv.

Reținând, cu atenție și cu discernământ, ceea ce este de reținut din învățămintele și concluziile pe care le-am desprins din această analiză aplicată, suntem de părere că ele pot să ofere o deschidere și o viziune de perspectivă cu mult peste cadrul restrâns, prin natura împrejurărilor, pe care l-a oferit lucrarea de față. De aceea, considerăm că asemenea sugestii, evaluări și, eventual, reevaluări pot fi duse mai departe și se pot regăsi într-o nouă abordare distinctă.

Dorim ca și printr-un asemenea demers, celebra sintagmă „Opera aperta” a ilustrului umanist și om de cultură Umberto Eco să își regăsească o modestă confirmare și să dobândească noi semnificații, efective și valoroase și în arealul comunicării diplomatice românești, pe care, cu deplină sinceritate și încredere, dorim să își sporească recunoașterea și să își consolideze prestigiul într-o perspectivă europeană și globală.